

TẠI SAO TÔI CHỌN ĐỀ TÀI “GIỌNG BÌNH ĐỊNH” ĐỂ THUYẾT TRÌNH

ĐÀO ĐỨC CHƯƠNG

Xin thưa,

Tôi chọn đề tài *Giọng Bình Định* để thuyết trình trong *Hội Nghị Quốc Tế về Tiếng Việt: Lịch Sử và Giảng Dạy*, do Viện Việt Học tổ chức tại Westminster (Nam California) vào ngày 7 tháng 7 năm 2007; vì muốn nhân cơ hội này trình bày cho quan khách hiểu rõ về giọng nói của Quê hương mình. Một giọng nói không phải hoàn toàn khuyết điểm, quê kệch, như một số người lầm tưởng qua thành kiến: nào “Dân Xứ Nẫu,” nào “Dân Củ Mì,” nào “Dân Bình Đượng, ...”.

Là một đề tài nghiên cứu về tiếng địa phương, qua phương pháp biên khảo, không thể chỉ phê trương cái tốt và chối phăng cái xấu của một giọng nói. Bởi thế, công bằng mà nói, Giọng Bình Định có nhiều khuyết điểm nhưng cũng lắm phần ưu điểm.

Trên toàn cõi Việt Nam, không có một nơi nào phát âm hoàn toàn đúng, mà cũng không có một nơi nào phát âm hoàn toàn sai. Bình Định, Quê tôi, cũng nằm trong định luật ấy. Điều quan trọng ở đây, là giọng nói ấy, có tầm ảnh hưởng thế nào đến các vùng khác hay không?

- Vâng, Bình Định nằm giữa và tương đối cách đều hai đầu của nước ta. Bình Định là nơi đón nhận dân định cư từ Miền Bắc và Bắc Trung Việt (thời Lê Thánh Tông); và cũng là nơi tuyến đầu của cuộc Nam Tiến (thời Chúa Nguyễn). Vì vậy, giọng nói Bình Định mang vai trò gạch nối giữa giọng Bắc, Trung, Nam.

- Ngoài ra, xét về mặt chức năng của ngôn ngữ, Bình Định còn có những thổ ngữ đa năng đa dụng vô cùng. Đơn cử, tiếng “nẫu”, một đại danh từ chủ yếu dùng cho ngôi thứ 3 số ít cả số nhiều, nhưng cũng có thể dùng ở ngôi thứ nhất và thứ hai một cách linh hoạt và sáng tạo.

- Lối nói lái của Bình Định, xét về mặt cấu trúc từ ngữ, rất khoa học và có quy củ, hơn cả lối nói lái của người Bắc.

- Về phát âm, người Bình Định chỉ lười cách phát âm cho tròn tiếng, chứ không phải không thể phát âm đúng. Chẳng hạn, ngoài Bắc có một vùng, không phát âm đúng phụ âm khởi đầu L, muốn nói “cái lò” phát âm thành “cái nò”, “làm ăn” phát âm thành “nằm ăn” mà không thể sửa đổi được.

Chính vì muốn xóa tan những thành kiến nêu trên, tôi quyết định chọn đề tài này, bởi hai lý do:

Thứ nhất, đề tài này phù hợp với Hội Nghị Quốc Tế Về Tiếng Việt: Lịch Sử và Giảng Dạy, kéo dài trong 4 ngày (30 June và 1-7-8 July 2007)

Thứ hai, một đề tài mà tôi có những thuận tiện để viết nên, có dịp tiếp xúc với nhiều người ở các miền của đất nước, đối chiếu giọng nói và thổ ngữ của tỉnh nhà với các nơi khác. Vâng, thời gian học ở Trường Trung Học Cường Để (1955 - 1958) Qui Nhơn, tôi ở trọ nhà người Bắc; các bạn cùng lớp như: Hòa, Tính, Liễu, Hạnh,... cũng là người Bắc. Lúc đi học xa, sống ở Nha Trang, Huế và Sài Gòn; nhất là Nha Trang, ở chung nhà trọ với các bạn đồng song người Chăm (Sương, Sửu, Hoàng,...), có dịp tìm hiểu tiếng Champa. Lúc lập gia đình, vợ tôi là người Phú Yên, một tỉnh lân cận chịu nhiều ảnh hưởng về giọng Bình Định trong cuộc Nam tiến. Những năm dạy học, tôi thường về miền quê, tiếp cận với nhiều phụ huynh học sinh vùng Nam Bình Định. Lúc vào trại tù "cải tạo" ở K 18 (Kim Sơn, huyện Hoài Ân), được tiếp xúc với những bạn tù ở vùng Bắc Bình Định và tỉnh Quảng Ngãi cùng trong tổ thợ mộc; đơn cử, Giáo sư Dương Quang Phùng, nguyên phụ tá Giám học Trường Sư Phạm Qui Nhơn. Khi tôi bị tù vượt biên ở Vĩnh Long, nột chung phòng với nhiều người Miền Lục Tỉnh. Rồi lại phải sống nhiều năm ở vùng "Kinh tế mới" đầy bom mìn lẫn trong tranh sắn và cỏ dại thuộc xã Trừ Văn Thố, huyện Bình Long (tỉnh Sông Bé). Sau đó, tôi về Sài Gòn cho đến ngày xuất cảnh. Đến nay, đã nhiều thập niên ở Mỹ, lại được trao đổi nhiều với đồng hương các hội Bình Định Nam và Bắc Cali, Liên Trường Qui Nhơn, Liên trường Cường Để & Nữ Trung Học, Liên Trường Lại Giang, Hội Quảng Ngãi, Phú Yên, Khánh Hòa... Và với phương tiện truyền thông hiện đại, dễ dàng liên lạc với tất cả những bạn cũ, mới, khắp mọi miền đất nước, cùng chung cuộc đời tị nạn.

Bên cạnh những thuận tiện nêu trên, vẫn có điều trở ngại, vì tôi xa quê từ 1980, không thể cập nhật được những thổ âm thổ ngữ ở quê mình, mới phát sinh hoặc đã lui vào dĩ vãng không còn thông dụng nữa.

Và cũng chính vì hoàn cảnh phải ly hương, đã thôi thúc tôi biên soạn chuyên từ đề tài "*Thổ Âm Thổ Ngữ Bình Định*" (viết năm 1982) thành đề tài "*Giọng Bình Định*" (1996), rộng lớn hơn, mang tầm vóc ngữ học hơn. Và với đề tài này, những thổ âm thổ ngữ qua giọng nói đặc trưng của miền đất chôn nhau cắt rốn, vẫn mãi mãi theo tôi trên bước đường viễn xứ.

Đấy, những tâm tình của tôi khi biên soạn và chọn đề tài này để thuyết trình trong Hội Nghị Quốc Tế Về Tiếng Việt: Lịch Sử và Giảng Dạy, kéo dài trong 4 ngày.

ĐÀO ĐỨC CHƯƠNG
(Lá thư từ San Jose, 2023)